

KRISTIAN LEWIS

Mali jezični savjeti

Kad su u dvojbi, lektori, prevoditelji i svi koje zanima hrvatski jezik često se obrate jezičnim savjetnicima Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje s pitanjima koja ih muče. Takvi upiti stižu na adresu *savjetnik@ihjj.hr*, zatim na dežurni telefon za jezične savjete 060 622 226 ili na adresu Instituta, Ulica Republike Austrije 16, 10000 Zagreb. Odgovori na neke od mnogobrojnih upita koje smo primili dostupni su i na mrežnim stranicama Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje na adresi *savjetnik.ihjj.hr*. Za prvi broj časopisa *Hrvatski jezik* u rubrici **Lektorske bilješke** donosimo dva jezična savjeta.

Manifesne varijable ili manifestne varijable?

Stručnjaci mnogih struka, prevoditelji, novinari i obični govornici hrvatskoga jezika još nisu dokraja osvijestili sve izražajne mogućnosti materinskoga jezika, pa se uvelike koriste stranim riječima i posuđenicama te ne vode računa o tome da i hrvatski jezik itekako dobro može imenovati i izraziti mnoge pojmove kojima se služe u stručnoj, poslovnoj ili svakodnevnoj komunikaciji. Pri uporabi takvih riječi govornicima hrvatskoga jezika naruku ne idu ni različita i proturječna rješenja koja nude dostupni jezični priručnici. Tako je nedavno u Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje stigao upit je li pravilno pisati *manifesni* ili *manifestni*. Riječ je o pridjevu koji se prilično često upotrebljava u jeziku strukâ. Tako možemo naći sveze poput *manifesne/manifestne varijable*, *manifesni/manifestni simptomi*, *manifesni/manifestni poremećaji*, *manifesni/manifestni manjak željeza* i slično. No, koji je od navedenih likova pravilan?

Dosadašnji hrvatski pravopisi, gramatike i savjetnici donose pravila o tome što činiti sa skupinom *stn* u izvedenicama od hrvatskih riječi i riječi stranoga podrijetla, tj. treba li pisati *t* ili *t* ispada i piše se samo *sn*. Međutim, ta su pravila različita s obzirom na to odnose li se na izvedenice od hrvatskih riječi ili na izvedenice od riječi stranoga podrijetla. Zatim postoje i iznimke od tih pravila. Sve to korisnike može zbuniti. Govorimo li samo o izvedenicama od riječi stranoga podrijetla, u literaturi postoje tri rješenja:

.....
 Dosadašnji hrvatski pravopisi, gramatike i savjetnici donose pravila o tome što činiti sa skupinom *stn*, međutim, ta su pravila različita s obzirom na to odnose li se na izvedenice od hrvatskih riječi ili na izvedenice od riječi stranoga podrijetla.

- a) skupina *stn* u izvedenicama od riječi stranoga podrijetla može se pisati, ali se i ne mora pisati
- b) skupina *stn* u izvedenicama od riječi stranoga podrijetla mora se pisati
- c) skupina *stn* u izvedenicama od riječi stranoga podrijetla ne mora se pisati.

Stoga bi se, prema pravilima koja donose dosadašnji jezični priručnici, moglo pisati ovako:

- a) *ametistni/ametisni, aoristni/aorisni, azbestni/azbesni, balastni/balasni, damastni/damasni, kontrastni/kontrasni, protestni/protesni, testni/tesni, tvistni/tvisni*
- b) *ametistni, aoristni, azbestni, balastni, damastni, kontrastni, protestni, testni, tvistni*
- c) *ametisni, aorisni, azbesni, balasni, damasni, kontrasni, protesni, tesni, tvisni*.

U *Hrvatskome pravopisu* Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje doneseno je pravilo prema kojem se *t* u skupini *stn* u izvedenicama od riječi stranoga podrijetla piše. S tim je stajalištem suglasna i većina dosadašnjih priručnika.

Stoga je pravilno pisati *manifestne varijable, manifestni simptomi, manifestni poremećaji, manifestni manjak željeza* i slično. Zaključna bi preporuka ipak bila da se prednost pokuša dati hrvatskim riječima i navedene sveze pisati koristeći se pridjevima *jasan, očit, vidljiv, uočljiv* ili *izrazit: vidljive varijable, očiti/uočljivi simptomi, izraženi poremećaji, izraziti manjak željeza* i slično.

Što znači *presidency*?

Engleska riječ *presidency* na hrvatski se jezik može prevesti s pomoću nekoliko hrvatskih riječi: *predsjedanje, predsjedništvo, predsjednički mandat i predsjednikovanje*. Pritom valja dobro razlikovati što koja od navedenih riječi znači. *Predsjedanje* je 'bivanje predsjednikom ili predsjedateljem kojega tijela', 'vođenje rada kojega tijela, sjednice ili sastanka' ili 'tijek obavljanja predsjedničke ili predsjedateljske dužnosti'. *Predsjedništvo* je pak 'političko tijelo koje vlada državom, strankom ili kojim tijelom' te

'tijelo koje upravlja radom sjednice', ali i 'poslovni ogranak poduzeća koji sklapa ugovore o kupnji i prodaji'. *Predsjednički mandat* je 'razdoblje na koje je izabran predsjednik', a *predsjednikovanje* znači 'obavljanje predsjedničke dužnosti'. Imajući to na umu, možemo razmotriti sljedeće primjere i ponuditi rješenja:

1. Englesku svezu *rotating presidency* treba prevesti *rotirajuće (kružno) predsjedanje* jer je

.....
 Engleska riječ *presidency* na hrvatski se jezik može prevesti s pomoću nekoliko hrvatskih riječi: *predsjedanje, predsjedništvo, predsjednički mandat i predsjednikovanje*.

riječ o rotiranju, izmjenjivanju obavljanja predsjedničke ili predsjedateljske dužnosti, a ne o rotiranju, izmjenjivanju tijela.

2. I englesku svezu *future presidencies* pravilno bi bilo prevesti kao *buduća predsjedanja*, a pogrešno *buduća predsjedništva* jer je riječ o izmjenjivanju obavljanja dužnosti, a ne tijela.
3. Englesku rečenicu *Current presidency: Italian Presidency of the Council of the EU*. pravilno je prevesti kao *Sadašnje/trenutačno predsjedanje: talijansko predsjedništvo Vijeća Europske unije.*, a pogrešno *Sadašnje/trenutačno predsjedništvo: talijansko predsjedništvo Vijeća Europske unije*. U ovome je primjeru jasno da se i u engleskome jeziku razlikuje *predsjedanje* i *predsjedništvo*, na što se upućuje uporabom velikoga i maloga početnog slova.
4. U skladu s dosad ponuđenim rješenjima, englesku svezu *order of rotation of Council presidencies* pravilno bi bilo prevesti kao *redosljed rotiranja predsjedanja Vijećem*, a pogrešno *redosljed rotiranja predsjedništava Vijeća*.

Razmotrimo i preostala dva značenja riječi *presidency* – *predsjednički mandat* i *predsjednikovanje*. Rečenica *What is the major event of Obama's presidency?* na hrvatski bi se jezik mogla pravilno prevesti kao *Koji je glavni događaj Obamina predsjednikovanja* (obavljanja predsjedničke dužnosti)? ili *Koji je glavni događaj Obamina predsjedničkoga mandata* (razdoblja na koje je izabran)?, a pogrešno bi bilo prevesti je kao *Koji je glavni događaj Obamina predsjedanja/predsjedništva?* S druge strane, u rečenici *Obama won the presidency*. jasno je da je riječ o predsjedničkome mandatu, pa bi pravilno bilo prevesti rečenicu na hrvatski kao *Obama je osvojio/dobio predsjednički mandat.*, a pogrešno *Obama je osvojio/dobio predsjednikovanje/predsjedanje/predsjedništvo*.

Na kraju valja podsjetiti da se prevođenje određuje kao pretvaranje jezičnih jedinica jednoga sustava u jedinice drugoga sustava, ali tako da se sačuva najveća moguća istovjetnost njihovih sadržaja. Pritom je osobito važno da prevoditelj barem približno jednako dobro poznaje izražajne mogućnosti i polaznoga i ciljnoga jezika kako bi valjano i razumljivo znao prevesti jezične, kulturne i druge osobitosti koje preda nj postavlja tekst.